

KLOBA (82) *sb f*

f (80), *m* (2) [*w funkcji n-pers*].

kloba (56), **kluba** (23), **kłoba** (3); *kloba* *RejRozpr*, *LibMal* (2), *Diar*, *GroicPorz*, *RejWiz*, *OrzRozm* (5), *BielKron* (3), *GórnDworz* (2), *BielSat*, *KuczbKat*, *RejZwierc* (6), *BielSpr*, *HistHel*, *MycPrz* (3), *CzechRozm* (3), *PapRpan*, *KarnNap*, *ModrzBaz* (2), *SkarŻyw*, *StryjKron*, *WisznTr*, *PudłFr*, *KlonKr* (2), *PowodPr*; *kluba* *KochZg*, *BudBib*, *SkarJedn*, *KochPs*, *GórnRozm* (2), *ActReg* (2), *Calep*, *GrochKal*, *JanNkar*, *SarnStat*, *VotSzl*, *CiekPotr*, *CzahTr* (3), *PaxLiz* (3); *kłoba* *RejKup*; *kloba* : *kluba* : *kłoba* *RejZwierz* (2 : – : 1), *Mącz* (3 : – : 1), *OrzQuin* (2 : 1 : –), *BiałKat* (5 : 1 : –), *Oczko* (1 : 1 : –).

–ó– (9), –o– (4); –ó– *OrzQuin* (2), *Oczko*, *PudłFr*; –ó– : –o– *Mącz* (1 : 3), *BiałKat* (4 : 1); a *jasne*.

sg N *kłoba* (3). ♦ *G* *kłoby* (22). ♦ *D* *kłobie* (1). ♦ *A* *kłóbę* (20). ♦ *I* *kłobą* (4) [*w tym*: –a (1)]. ♦ *L* *kłobie* (29). ♦ *pl A* *kłoby* (3).

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

1. *Metalowy uchwyt wagi, z którym pokrywa się języczek, gdy waga jest w równowadze; trutina* *Mącz*, *Cn*; *aequamentum, ansa in medio lingulata, foramen per quod transit lingula, librile iugum librae, scapus Cn* (65) :

Frazy: »waga w klobie stoi, stojąca« = *aequilibrium, libramentum, sacoma Mącz* (1 : 1); *Sacoma*, *Wagá* w klobie *stojąca/ prawa wagá. Mącz* 363d, 192c.

»waga (co) z kloby wybija« = *waga (jest) celowo źle wyważona* (2): (*nagł*) *Wagá* pod *Rátufzem*. (–) *PAttrz* pilno ná tę wagę/ *gdy s kłoby wybiya/ Iż ią zowá fáłfzywą/ kiedy fwoy krys miya. RejZwierz* 111v, 102.

Zwroty (wszystkie dotyczą wyobrażenia wagi, na której waży się wartości niematerialne): »[co] z kłoby mijać« = *być cięższym, przeważać* (1): *Iedno łczyra fláchetność á oná ona cnotá/ Ktora y Dyámenty y błýłczzące złotá/ Gdyby byłá ná wadze bárzo s kłoby mija RejWiz* 7.

»z kłoby skoczyć« = *być lżejszym, dać się przeważać* (1): *ktory [bliźni] bys z nim fiadł ná wagę/ dáleko zacnieyfzy ieft á niżli thy v Páná fwego/ á pewnie żebyś dáleko s kłoby fkoczył. RejZwierc* 69.

»z kłoby wybijać« = *być cięższym, przeważać* (4): *RejKup* aa7v; *Wagá tá zówždy miewa mocne łzroby/ Gdzye łpráwiedliwość áż wybija s kłoby. RejZwierc* 212, 36v, 260v.

Wyrażenie: »*kłoba u wáżki*« (1): *Trutina*, *Wagá/ złota wáżka/ też kłobá v wáżki. Mącz* 467b.

Przen (49) :

a) *Wzajemny stosunek dwóch elementów, zwłaszcza równoważność* (9) :

Fraza: »w klobie stanie« = *na jedno wyjdzie* (1): *A łnadz co vtráciłz ná to Kupiłby ták wiele zá to Bo gdy przydzie ná iednánie Przedfięć woney klobie łtánie RejRozpr* F2.

Zwroty: »[być] w rownej klobie« = *być jednakowo traktowanym* (1): *s niego y złé/ y dobré: w równej kłobie v niego/ to ieft/ źle czynić y dobrze BiałKat* 218v.

»nie w klubie stać« = *być w różnej sytuacji prawnej i życiowej* (1): *Przypátrrze łię tu/ iáko cí dwa nie w klubie łtoią/ bo iednemu iákoby nic/ połtrádác trółżkę máiętności [...]/ á owemu o włyżytko idzie zaráz gdy zábije GórnRozm* B4.

»w jedną klobę wkładać (*a. pokładać*)« = *jednakowo traktować* (2): Gdybymci Iezufá Chrifufá gołym człowiekiem/ iáko ktorego inźzego pokládał y wespół go w iedną klobę z innymi ludzmi grzeźnymi [...] zárowno ważył y w iedną iákom rzekł klobę wkłádał *CzechRozm* 65v.

»z kloby wybijać« [*w tym: kogo, co* (2)] = *przewyższać, mieć przewagę, górować* [*szyk zmienny*] (4): *OrzRozm* A2v; Wiémy co vmieią Seymiki/ ná których/ duży flábégo/ śmiály mądrégo/ łatwie z kluby fwéy wybija/ ku swoiemu pożytku Seymikiem kieruiąc. *OrzQuin* D; kthore to załługi/ ták záwdy máią być łczódrze płáczone/ iżby hoyność/ á nagrodá zá nie/ rychley wybijálá s kloby/ niżliby co niedoważác miálá. *GórnDworz* Hh7, L12v.

b) Niezmiennóść (7) :

Zwroty: »być w jednej klobie« (1): Ale gdy Krol bądź Hetman łerce ma Lwie w łobie/ ZáwŹze ieft myłł tákiego práwie w iedney klobie. *MycPrz* I C4.

»w (swej *a. tej(że)*) klobie stać, zosta(wa)ć« (3 : 3): *KuczbKat* 285; *MycPrz* I [A3]; *BiałKat* 315v; *RejZwierc* 18; iż inne ięzyki wstáwicznie się mięnią á wfwey klubie vzywánia ludzkiego łtać nie mogą *SkarJedn* 360; *KochPs* 41.

c) Należyty, poŹądany, pierwotny a więc lepszy stan, norma (28) :

Zwroty. »w sw(oj)ej klobie (być)« (2): ktore [*rzeczy*] iełłize iáko ma być w fwey klobie będą [*quae si bene constitutae sunt*]/ tedy y oná Rzeczpółpołita [!] dobrze połtánowioná będzie. *ModrzBaz* 4; *PaxLiz* B2v.

»w swą klobę przyść« (1): Którá [*Polska*] w fwą klóbę piérwéy przyść nie może/ ÁŹ święta Cnotá złá niecnotę zmoŹe. *PudłFr* 9.

»do piérwszej kluby, w piérwszą klobę przywieść (*a. przywodzić*)« [*szyk zmienny*] (1 : 1): *KarnNap* F2v; przeto té wŹyłtkié przywileie náłŹe [...] do piérwŹyéy kluby przywóđimy [*ad statum priorem reducimus JanPrzyw* 18] *SarnStat* 894.

»przywieść do kluby, w swą klobę« (1 : 1): *KochZg* B; O Murze fláwny kráíow Chřeściánłkich/ [...] Kto dŹis twe rzeczy chce przywieść do kluby/ Ták náchylone/ ledwie nie do zguby? *GrochKal* 24.

»w swej, rownej klobie sta(ną)ć« (4 : 1): *OrzRozm* E; *BiałKat* 386; *RejZwierc* 267v; *JanNKar* C2v; IŹ tedy táká niełŹczelna wolność ieft przyczyná/ iż v nas áni Bog/ áni wiárá/ [...] áni pokoy pólpolity/ w fwey klobie łtać nie może *PowodPr* 62.

»trafić klobę« = *właściwie rozstrzygnąć* (1): PoradŹ łie go w czym zechcełŹ tráfi táką klobę/ Zeć nie poydŹye zá iego rádą nic ná zgubę *PaprPan* 13.

»trwác w swojej klubie« (1): Ołtátká łie z Kápłaná/ náuczyłŹ przy łlubie/ Iák ten [*stan małŹeński*] áŹe do łmierci: ma trwác w swoiey klubie. *PaxLiz* Ev.

»w (swą *a. piérwszą*) klobę wprawić (się), wprawiony« [*szyk zmienny*] (4 : 1): *MycPrz* II C4; Ale awa zechce Pan bóg/ Źe Król náłŹ [...] rzeczy té/ które zdawná popráwy wołáią/ łam w fwą klóbę wpráwi. *Oczko* A4; *ActReg* 41; *KlonKr* C2v; *VotSzl* C2v.

»w klobę wstawiać, w klobie postawić« (1 : 1): Ale to ieft Exekucya/ która náchylóné ku vpadku Krółéłtwo/ w iego klóbę włtáwia *OrzQuin* E4v; *ModrzBazStryj* ¶2v.

»wybijác się z kloby« = *źle postępować* (1): TákŹe łie teŹ w łwym łtanie/ nie wybijay s kloby *RejZwierz* 111v.

»z kloby wybijać jednostajnej [co]« = *naruszać (1)*: áby z klóby niewybijał iednoftáynéy/ pożytkiem włafnym fwoim/ Król wolności Bráciéy fwyé *OrzQuin* T4.

»z kloby wychodzić« = *źle postępować (1)*: Kto cnoćie nie folguie/ dufáiąc vrodzie. Iuż tám hárdóść przeważa/ iuż s kloby wychodzi *BielSat* N4v.

»wyniść z swej kluby« = *stracić znaczenie, upaść (1)*: Gdy vpádły Atheny, Rzym wyfzedł z fwey kluby, SKARB zniŹczwał *CiekPotr*)(2.

»z kluby swej wypaść« (1): przy czym pewnie y to fyé nie vtái/ który członek nabarziéy z kluby swey wypadłzy/ drugié zá fobą do choroby ciągnie *Oczko* 13.

»w pierwszą klobę koło wystawić« (o *fortunie*) = *przywrócić poprzednie powodzenie (1)*: Lecz gdy fię [fotuna] iego [Łokietka] potym vzaliłá, Y w pierwfzą klobę koło wyftáwiłá. Pomorfkiey ziemie doftał pod Krzyzaki *KlonKr* Ev.

»zostać w pierwszej klubie« (1): Senatorfka tedy powagá/ y Krolewfka władza/ miáláby zoftáć wpierfzey [!] klubie *GórnRozm* M4.

Szereg: »kloba i miara« (1): ták iákoby te trzy główne rzeczy/ w klobie y w mierze fwey porządnie záwŹe w Polfzce ftały *OrzRozm* E.

d) Kolejność, termin (2) :

Zwrot: »w swoją klobę przyść« = *znaleźć się na właściwym miejscu układu chronologicznego (1)*: ácz iednák dzieie y fpráwy Litewfkie poydą fwym torem/ ále nie według porządku Xiążąt/ który potym w fwoię klobę przydzie/ y tym przerwáním [...] pewnieyfzy fię porządek fprawy HiŹtoriy Litewfkich vgruntuie *StryjKron* 288.

»w swoją klobę wpaść« = *odbyć się we właściwym terminie (1)*: tám iuż wyłożony Sąd dla wielkiego Sądu Burgrábfkiego ginie/ áż potym w fwoię klobę po drugich dwu niedzielách wpádnie *GroicPorz* 1.

e) Zmienność, niepewność (o fortunie, losie) (3) :

Frazy: »w klobie fortuna stanie« = *poszczęści się komuś (1)*: byfmy teŹ dobrze bitwy wygráli/ niemoŹem być bez wielkiey fzkody w ludziech/ gdy w klobie fortuná ftanie/ á iefli z kloby wynidzie/ będzie ználzym złym *BielKron* 257.

»fortuna z kloby wynidzie« = *nie poszczęści się (1)* *BielKron* 257 *cf* »w klobie fortuna stanie«.

Wyrażenie: »kloba fortuny« (1): Przeto bądź záwŹdy ftały thák w przeciwnych/ iáko y w fortunnych rzeczach: boć tho iefť wola boŹa: áby pod tą klobą fortuny tu żywiąć/ przez ty przypadki docześné byleś polerowan. *BiałKat* 208v.

a. Pion, prostopadłe do powierzchni ustawienie (5) :

Zwrot: »naciągać, wstawiać w klobę swą« = *prostować (1 : 1)*: y ták pewnie vczynicie/ iáko by vczynił on niebáczny Cieślá/ który náciągáiąc dom niebácznie náchylony w klobę fwą przeciągnáwfzy go ná drugą ftronę/ z gruntu by dom wfzyftek wywrocił. *OrzRozm* B2v, B3.

Przen (1) :

Zwrot: »naciągnąć ku klobie pierwszej« = *naprawić (1)*: ále iákoby iá [Polskę] náciągnąć ku klobie pierwfzey/ trzeba by nam ku temu/ onych ftárych Lykurgow *OrzRozm* D2.

α. Zenit (2) : Gdy iuż słońce w fwey klobie/ iuż dobre południe *HistHel* C.

Przen: *Wiek dojrzały (1) :*

Fraza: »lata z kloby wychodzą« = *człowiek się starzeje* (1): Porucząm tho potym komu inżemu młódzemu piśać zá gotowym podáním drogi/ gdyż iuż moje látá s kloby wychodzą/ ták iż mużę fie iuż przeleść s koniá ná woz *BielKron* Mmmm2.

2. *Krążek z wyżłobionym na obwodzie rowkiem na sznur, blok służący do podnoszenia w górę ciężarów; ergata Mącz; antlia Calep; artemon, rechamus, trochlea Cn* (3) : Ergata, Wagá/ Klobá álbo koło nieyákíe/ którym ciężkie burdy á brzemioná wzgorę wściągaya/ żoraw náłzi zowá. *Mącz* 107d; á ná drugi koniec deski/ ípuścili wielkie drzewo/ kthore klobá wznóšili *BielSpr* 61v; Antlia – Kliuba, ínstrument ktorim wode wicziagá iakieřá kołowroti. *Calep* 78a.

3. *Dyscyplina, rygory, przepisy, zasady; ucisk, ciężkie położenie [znaczenie przenośne pochodzące od nie zaświadczonego u nas znac. 'przyrzęd do krępowania, więzienia ludzi'; fidiculae, instrumentum tortorum e nervis a. e funibus Cn]* (12) : Wtęy klubie rozumięy być ty słowá iego y íprawy. [Dotyczy boskiej i ludzkiej natury *Chrystusa*.] *BiałKat* 86.

Zwroty: »być w klubie« = *znajdować się w ciężkim położeniu* (1): Wiakimem ia teraz iest y rzeczy moje klubie? baczyc niemogę aby się było czym chlubic *ActReg* 160.

»w klubę [czego] przywieść« = *podporządkować zasadom* (1): ácz to oni tám o Ebraizmiech (iako ie zowá/ áby ie wklubę náłzego ięzyka przywieść) rozumieją. *BudBib* b3.

»majętność w klubie trzymać« = *oszczędnie gospodarzyć* (1): Máiętność ípráwuiać/ ták opátrna byłá/ W klubie zwykley trzymáiać/ nic nie rośprořyřá. *PaxLiz* E.

»w klobę wprawić« = *podporządkować* (2): vkroćił obyczáie řwoie/ y wklubę ie bogoboynořci wpráwił. *SkarŻyw* 352; *CzahTr* I.

»wychodzić z własnej kloby« = *być zagmatwanym, nieuporządkowanym* (1): Ná to co nie idzie řwym torem/ ále wychodzi z włáłney kloby/ trudniey bywa odpowiedáć *CzechRozm* 83.

»wziąć w kluby« = *dotkliwie dořwiadczyć* (3): *WisznTr* 5; Vyřrzałęš z gory niewdźięcznořci moje/ Záčzymeř mię wźiał Pánie w kluby twoie. *CzahTr* B3, H3v.

»w swej klobie zachowywać się« = *być używanym zgodnie z przepisami* (1): pewnie thámže wolá řwoia y řłowem řwym odmienić to može: którym pořtánowił/ gdy řye pořtánowienié óno w řwéy klóbie nie záchowywa. *BiałKat* 338v.

»w klobie swej zostawać« = *być ściřle przestrzegany* (1): iż z powinnořci urzędu teraźniejszego naszego przestrzećeřmy tego powinni, aby to, co w statucie stoi, w klobie swej zostało a szeroko się nie rozciągało. *DiarDop* 86.

4. [Rodzaj potrzasku na ptaki: Klobá ma być żelázna álbo drewniána ná moc *CygMyřl* F2v, C4v, I.]

5. [Pęć konopi lub lnu stanowiący jednostkę miary: Item sciendum, quod canapum kloba, hoc est garszczi 30, per.gr. tres *InwŻup* 313.]

6. *n-pers* (2) : Item powyada yřz then tho Czeřfek y sklyoba baccalarzem yego namawyali ná złodzyeiřthvo *LibMal* 1546/118, 1546/118.

Synonimy: 2. baran, haspel, kierat, koło, kołowrot, wał, wałek, żoraw.

Cf [KLUB]